

Over planten en hun naam: wetenschappelijke namen, volksnamen, Nederlandstalige namen

Ivan HOSTE

Plantentuin Meise, Nieuwelaan 38, B-1860 Meise [ivan.hoste@plantentuinmeise.be]

Illustraties: Biodiversity Heritage Library (Fig. 1) en Bibliotheek Plantentuin Meise (Fig. 2-4)

ABSTRACT. – On plants and their names: scientific names, popular names, Dutch names.

Many naturalists prefer vernacular names rather than scientific names which are often perceived as difficult or pedantic. This contribution provides a historical overview of the evolution of the use of Dutch plant names in the Belgian and Dutch floras, with special attention to attempts to harmonize the names across national borders. The complementarity of the two systems of naming (Dutch versus ‘Latin’) when used by various user groups, ranging from scientists to recreational florists, is also discussed.

RÉSUMÉ. – Les plantes et leurs noms : noms scientifiques, noms populaires, noms néerlandais.

Beaucoup de naturalistes préfèrent les noms vernaculaires aux noms scientifiques qui sont souvent perçus comme difficiles ou pédants. Cette contribution donne un aperçu historique de l’évolution de l’utilisation des noms néerlandais de plantes dans les flores belge et néerlandaise, en accordant une attention particulière aux tentatives d’unification des noms par-delà les frontières nationales. La complémentarité des deux systèmes de dénomination (en néerlandais ou en ‘latin’) lorsqu’ils sont utilisés par différents groupes d’utilisateurs, allant des scientifiques aux botanistes amateurs, est également abordée.

SAMENVATTING. – Veel naturalisten geven de voorkeur aan Nederlandse plantennamen in plaats van de dikwijls als moeilijk of pedant ervaren wetenschappelijke namen. Deze bijdrage biedt een historisch overzicht van de evolutie van het gebruik van Nederlandstalige plantennamen in de Belgische en Nederlandse Flora’s, met bijzondere aandacht voor pogingen tot gelijkenschakeling van de namen over de landsgrenzen heen. Ook wordt ingegaan op de complementariteit van de beide systemen van naamgeving (Nederlands en ‘Latijn’) bij gebruik door uiteenlopende gebruikersgroepen, variërend van wetenschappers tot recreatieve floristen.

“What’s the use of their having names,” the Gnat said, “if they won’t answer to them?”

“No use to *them*,” said Alice; “but it’s useful to the people that name them, I suppose. If not, why do things have names at all?”

Lewis Carroll, *Through the looking-glass*

Inleiding

Alice dacht aan insecten, maar het gaat ook op voor planten: de naam is niet direct relevant voor de plant, maar wel voor wie informatie over die plant wil vastleggen of delen met anderen. Essentieel daarbij is dat de beide partijen precies weten wat met de naam bedoeld wordt. Pinksterbloemen, zijn dat die knalblauwe bloemen tussen het koren?

Wat is dit? Verwijzend naar een plant of bloem is het antwoord op die vraag meestal een opstapje naar meer. Op zich zegt een naam immers niet veel. Voor de meesten gaat het erom waar de naam voor staat. Heeft de plant eet-

bare vruchten? Waar komt ze van nature voor? Tot welke plantenfamilie behoort ze? En nog duizend andere mogelijke vragen.

Dat Nederlandstaligen in hun dagelijkse gesprekken Nederlandse plantennamen¹ gebruiken, eerder dan de als moeilijk ervaren wetenschappelijke namen, is begrijpelijk. Ooit was Latijn in de hele Westerse wereld de verbindende taal van de wetenschap. Vandaag weerspiegelen de universeel erkende wetenschappelijke plantennamen nog altijd dit verleden. Een wetenschapper kan niet naar eigen goeddunken lichtzinnig omspringen met wetenschappelijke namen. Een mondiaal erkende *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants* (<https://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>), met gedetailleerde re-

¹ De term ‘Nederlands’ staat in deze bijdrage in de regel voor ‘Nederlandstalig’. Die laatste term verwijst altijd naar het hele gebied dat door de Taalunie bestreken wordt (Nederland en Nederlandstalig België). De context maakt duidelijk waar ‘Nederlands’ uitsluitend verwijst naar het Noorden.

gels en voorschriften, schrijft voor hoe je als wetenschapper een wetenschappelijke – ‘Latijnse’ – naam correct gebruikt of nieuw toekent.² Dergelijke regels hebben in andere sectoren van de samenleving minder belang. Daar bepalen andere tradities en vereisten de omgang met plantennamen.

Tradities kunnen echter veranderen als een gevolg van wijzigende omstandigheden. Zo is in Nederland en Vlaanderen, net als in andere landen, naast en boven de regionale taalverscheidenheid geleidelijk een eenheidstaal ontstaan, het ‘algemeen Nederlands’. Dit weerspiegelt zich ook in de Nederlandse plantennamen. Wanneer dan nog eens, zoals vandaag, bepaalde verbindingen tussen wetenschap en samenleving extra aangetrokken worden (denk aan het stilaan alomtegenwoordige begrip *citizen science*), dan wint de vraag naar eenduidige Nederlandse plantennamen voor het hele Nederlandse taalgebied en voor elke in dit gebied in het wild voorkomende plantensoort alleen maar aan belang. De vraag is nu of voor niet-wetenschappers een zinvol alternatief voor de wetenschappelijke namen kan bedacht worden dat wetenschappers en niet-wetenschappers toelaat op een heldere manier met elkaar om te gaan en samen te werken, bijvoorbeeld om de biodiversiteit in kaart te brengen. Wat is de meerwaarde van een parallelle lijst van Nederlandse plantennamen, met voor elke wetenschappelijke naam een Nederlandse pendant?

Voor elke gebruiker goed verstaanbare en gestandaardiseerde plantennamen. Het is een aantrekkelijk principe! En toch werd de vraag ernaar, al dan niet uniform voor het hele taalgebied, in het verleden vaak nauwelijks gehoord. Dat was ook het geval in België, een land met een bewogen geschiedenis op het vlak van omgang met de taal. Deze bijdrage behandelt de kwestie van de wetenschappelijke versus Nederlandse plantennamen in Nederland en Vlaanderen vanuit een historisch perspectief.

Een randbemerking is hier op haar plaats. Plantennamen kennen een verrassend groot aantal gebruikersgroepen, gaande van koks en marktkramers tot kwekers van sierplanten, plantenwerkgroep-streppers en professionele plantkundigen verbonden aan de grote botanische instituten. Elk van die groepen hanteert een eigen vocabularium met al of niet helder afgelijnde begrippen en plantennamen. Elkaar goed begrijpen is vaak minder evident wanneer mensen uit sterk uiteenlopende gebruikersgroepen elkaar ontmoeten. Aan die problematiek is hier grotendeels voorbijgegaan. We concentreren ons hier op de gebruikersgroepen van al dan niet professioneel gevormde onderzoekers en floristen die zich toeleggen op de studie van de ‘wilde’ of ‘spontane’ flora van de Lage Landen.

Het doelpubliek van deze bijdrage is een bont gezelschap van mensen met een meer dan gemiddelde belangstelling voor de soortenrijkdom en verspreiding (choro-

logie) van de wilde flora van de Lage Landen. Hierbij dient aangestipt dat de keuze die iemand maakt voor het gebruik van wetenschappelijke of Nederlandse plantennamen niet altijd zonder meer een ‘scheidslijn’ markeert tussen wetenschap en recreatieve floristiek. We peilen naar de plaats die Nederlandse plantennamen innemen in dit sociologisch erg gevarieerde landschap van flora-onderzoekers, met als centrale vraag: Hoe verhouden de Nederlandse namen zich tot de wetenschappelijke namen?

Het eerste gedeelte biedt een overzicht van de Nederlandstalige namen in het geslacht *Cardamine* (Veldkers) sinds de late 19de eeuw. Daaruit blijkt dat de huidige ‘officiële’ Nederlandse plantennamen niet zelden de uitkomst zijn van een grillig taalkundig en taxonomisch parcours doorheen de tijd. Het tweede gedeelte gaat in op de eigenheid van de verschillende systemen van naamgeving en hun historische ontwikkeling. Hier wordt ook het vraagstuk van de gelijkschakeling van de Nederlandse plantennamen in Nederland en Vlaanderen aangekaart. Hoe dit in de praktijk het best aangepakt wordt, is hier niet aan de orde, maar zal het onderwerp uitmaken van een volgende bijdrage met gedeeld Nederlands/Belgisch auteurschap.

Nederlandse plantennamen: het geslacht *Cardamine* (Veldkers) als voorbeeld

In het verleden kon niet elke soort van het geslacht *Cardamine* rekenen op evenveel aandacht vanwege de gemiddelde Vlaming of Nederlander. De sterk verschillende rijkdom aan volksnamen voor de verschillende soorten illustreert dit. Onder de naam *Cardamine pratensis* (Pinksterbloem) lijstte Heukels (1907) indertijd tientallen volksnamen op. Voor *C. hirsuta* (Kleine veldkers) en *C. flexuosa* (Bosveldkers), geen van beide in de 19de eeuw algemeen voorkomend in de Lage Landen en bovendien weinig opvallende soorten, noteerde hij niet één volksnaam. Die grote verschillen bestaan vandaag nog altijd, zoals blijkt uit de zeer uitgebreide database *Volksnamen van planten in het Nederlandse taalgebied* (meertens.knaw.nl/pland/).

In de standaard Flora’s³ van de Lage Landen krijgt de wetenschappelijke naam de voorkeur, gevolgd door een Nederlandse naam. Automatisch onthult de wetenschappelijke naam iets over de plaats van de soort in de classificatie van het plantenrijk: naast de soort aanduiding (bv. *pratensis*) verwijst het eerste gedeelte van de naam (bv. *Cardamine*) naar het plantengeslacht waartoe de plant behoort. Pinksterbloem onderscheidt zich in naam en posituur van enkele nauw verwante soorten maar, anders dan de ‘officiële’ Nederlandse naam of het gros van de volksnamen, herinnert haar wetenschappelijke naam er voortdurend aan dat het een Veldkers ofte *Cardamine* is en dus een soort die nauw verwant is met Kleine en Bosveldkers.

² De uitdrukking ‘wetenschappelijke namen’ geniet de voorkeur boven ‘Latijnse namen’. De wetenschappelijke naamgeving maakt immers gebruik van zowel Latijnse als gelatiniseerde namen. Sporadisch gebruik ik ‘Latijn’ (tussen aanhalingstekens) als een alternatief voor ‘wetenschappelijke namen’.

³ In deze bijdrage maak ik voor de duidelijkheid een onderscheid tussen ‘flora’ met kleine letter (de planten die in een gebied voorkomen) en ‘Flora’ met hoofdletter (publicatie betreffende de flora). Die laatste schrijfwijze is niet helemaal conform de regels van de spelling, maar wordt in floristische kringen frequent gevolgd.

Op het einde van de 19de eeuw gebruikten in Nederland en België zowel academici als de wat meer ambitieuze floristen vooral de *Schoolflora voor Nederland* van Hendrik Heukels en de *Manuel de la Flore de Belgique* van François Crépin.⁴ De Nederlandse naamgeving in de tweede editie van de *Schoolflora* (Heukels 1884) en de vijfde editie van de *Manuel* (Crépin 1884) vertoonde in het algemeen grote verschillen, maar in het geslacht *Cardamine* viel dat best mee. Zo kozen de beide auteurs ‘Veldkers’ als Nederlandse naam voor het geslacht. Het was niet direct een wijd verbreide volksnaam, maar dat wekt nauwelijks verbazing; buiten de wereld van botanici is het genus een weinig gebruikte categorie, waardoor er maar weinig behoefte was aan aparte volksnamen voor geslachten. De naamonderdelen ‘veld’ en ‘kers’ zijn geen van beide erg specifiek. ‘Kers’, verwijzend naar het culinaire gebruik van de planten (in het Frans: *Cresson*), is in de kruisbloemenfamilie altijd een weinig geïnspireerd bestanddeel gebleven van uiteenlopende genera en soorten.

Bij gebrek aan volksnamen, opteerden Hendrik Heukels en Charles De Bosschere – die Crépin hielp met de Nederlandse namen in de *Manuel* – voor de eenvoudigste oplossing voor de soorten *Cardamine hirsuta*, *C. sylvatica* (nu *C. flexuosa*) en *C. amara*. Ze vertaalden gewoon de soortaanduiding, met als resultaat Ruige veldkers (nu Kleine veldkers), Boschveldkers en Bittere veldkers. Voor *C. pratensis* verkoos De Bosschere Gemeene (= Gewone) veldkers, een omschrijving die correct weergaf dat die soort toen de meest voorkomende van het geslacht was, maar die voor het overige weinig zei over de plant zelf. Heukels weerhield uit de lange lijst van volksnamen Pinksterbloem als Nederlandse naam. *Cardamine impatiens* werd alleen in de *Manuel* vermeld, zonder Nederlandse naam.

Het genus *Cardamine* maakt meteen duidelijk dat in het milieu van botanici en floristen het geven van Nederlandse namen een praktijk was – en, vooruitlopend op het vervolg: nog altijd is! – die vaak dichter aanleunde bij de taal en ideeënwereld van de wetenschap dan bij de taal van het volk. De volkstaal liet veel soorten onbenoemd; ze had de onderzoeker in die gevallen op het vlak van namen dus niets te bieden.

Het bleef de laatste decennia niet bij de vier of vijf eerder genoemde soorten Veldkers. In 1999 riep ingenieur Paul Mertens, actief in de sierteelt, de hulp in van Plantentuin Meise voor het determineren van een onbekende *Cardamine* die sinds kort als een lastig onkruid in opmars was. Met de gebruikelijke Flora’s lukte het de onderzoekers van de Plantentuin in eerste instantie niet om de plant op naam te brengen. In 2004 determineerde een onderzoeker

van KU Leuven de plant als *Cardamine corymbosa*, afkomstig uit Nieuw-Zeeland. Die informatie druppelde aanvankelijk niet door naar het floristenmilieu. Toch werd *C. corymbosa* rond die tijd ook door floristen ontdekt en op naam gebracht: in 2000 in Nederland en, onafhankelijk daarvan, in 2005 in België (Hoste *et al.* 2008). In 2005 werd de soort als Eenbloemige veldkers opgenomen in de 23ste druk van *Heukels’ Flora*. Die naam weerspiegelde slechts in beperkte mate de veelvormigheid van de soort. Daarom werd de naam bewust niet geaccepteerd in de 6de editie van de *Nouvelle Flore de la Belgique* (2012) en vervangen door Nieuw-Zeelandse veldkers.⁵

Het was bekend dat *Cardamine corymbosa* zich in Groot-Brittannië verspreidde via plantenkwekerijen en tuinentra. Was dat wellicht ook zo in België? Ik bezocht kwekerijen en tuinentra, maar met namen als *Cardamine corymbosa* of Eenbloemige veldkers kwam ik niet ver, en de naam Nieuw-Zeelandse veldkers was toen nog niet gepubliceerd (al bestond in de Engelstalige literatuur wel de naam *New Zealand Bitter-cress*). Mij spiegelend aan Paul Mertens, informeerde ik dan maar naar ‘een kleine, nieuwe soort Springkruid’ die verschilde van het in de sector alom bekende Springkruid door de moeite die het kostte om de goed bewortelde plantjes te wieden. Dat hielp! Springkruid kenden ze, en niet zelden ook de verwante nieuwkomer, al hadden ze er geen aparte naam voor. ‘Springkruid’ slaat in de sierteelt op zowel *Cardamine hirsuta* als *C. flexuosa*. Dat is niet onlogisch. Waarom zou je twee namen verzinnen voor soorten die sterk op elkaar lijken, die zo ongeveer niemand onderscheidt en die allebei voor gelijkaardige bestrijdingsproblemen zorgen?

Het voorbeeld van *C. corymbosa* geeft aan dat het met de Nederlandse namen van de Veldkers-soorten anders had kunnen lopen. ‘Springkruid’ is een volksnaam die verwijst naar de manier waarop de planten hun zaden verspreiden. Bij rijpheid rollen de kleppen van de hauwen zich plots op en worden de zaden over een aanzienlijke afstand weggeschoten. Wie in de tuin handmatig veldkers wiedt, kent het geritsel van de wegschietende zaadjes die opbotsen tegen bladeren van planten in de directe omgeving. Die kennis is niet nieuw: een van de vele oude volksnamen voor Pinksterbloem (*C. pratensis*) was Springkers. Ook de soortaanduiding in de naam *Cardamine impatiens* verwijst naar de wegschietende zaden, net zoals bij de soorten van het geslacht *Impatiens* – Springzaad! De zeldzame *C. impatiens*, die het in de *Manuel* van Crépin moest stellen zonder Nederlandse naam en die in Nederland pas veel later ontdekt werd, draagt vandaag in de Belgische en Nederlandse Flora’s de naam Springzaadveldkers.

Naamgeving is een kwestie van afspraken maken, waarbij ‘floristentaal’ en volkstaal elkaar kunnen aanvullen. Springzaad had vandaag net zo goed de naam voor *Cardamine* kunnen zijn (maar die naam gebruikte Crépin voor het genus *Impatiens*) en Weidespringzaad de naam

⁴ Misschien onderschat ik, beïnvloed door de huidige status van *Heukels’ Flora*, de concurrentie van enkele andere Flora’s in die tijd in Nederland, maar dit is hier van minder belang. Wie welke Flora’s gebruikte in Vlaanderen en Nederland en hoe groot de oplages waren, zijn groten-deels onbeantwoorde vragen. Zie voor een overzicht van de Nederlandse Flora’s De Vries (2008) en voor België Hoste (2018).

⁵ Ondertussen is de volledige overeenstemming tussen Noord en Zuid bijna een feit, want in de 24ste editie van *Heukels’ Flora* (Duistermaat 2020) is de naam gewijzigd in Nieuwzeelandse (sic) veldkers.

voor *C. pratensis* (*pratensis* = in de weiden groeiend) in plaats van Gemeene (d.w.z. ‘Gewone’) veldkers. Dat Heukels Pinksterbloem koos als naam voor *C. pratensis*, en dat de Belgische botanici die naam later overnamen, was niet vanzelfsprekend. Pinksterbloem werd in het verleden in Vlaanderen en Nederland als volksnaam gebruikt voor tal van plantensoorten, zoals Madeliefje, Dotterbloem, Korenbloem (de knalblauwe Pinksterbloem in het koren!), Margriet, Echte koekoeksbloem, Waterviolier, Gele lis, Scherpe boterbloem, Brem en Paardenbloem (Heukels 1907). En wat dan met *C. impatiens*? Geoord springzaad zou een goede keuze geweest zijn: een naam die de classificatie weerspiegelt en waarin bovendien een typisch kenmerk van de plant is verwerkt, is voor de veldbotanist altijd mooi meegenomen. Maar het werd dus Springzaad-veldkers, niet omdat het kenmerk van de ‘springende zaden’ bij deze soort Veldkers sterker zou ontwikkeld zijn dan bij de andere soorten, maar gewoon omdat de soort-aanduiding *impatiens* in de wetenschappelijke naam naar dit kenmerk én naar het genus *Impatiens* verwijst.

Het is aannemelijk dat, terwijl floristen een Nederlandse naam bedachten voor *C. corymbosa*, her en der in Nederland en Vlaanderen mensen in de sierteelt al een naam hadden verzonnen voor dit weerbarstige onkruid. Ondertussen is Nieuw-Zeelandse veldkers de ‘officiële’ Nederlandse naam. Of die naam in andere kringen van gebruikers als ‘voorkeurnaam’ zal erkend en overgenomen worden, moet de tijd uitwijzen.

De recentste edities van de Belgische en Nederlandse Flora vermelden samen nog drie andere *Cardamine*-soorten. *Cardamine bulbifera* (Bolletjeskers) ontbrak in de tweede editie van Heukels’ *Schoolflora*. In de *Manuel* plaatste Crépín de soort in het geslacht *Dentaria* (Tandkruid); de naam Bol-tandkruid sloot nauw aan bij de wetenschappelijke naam *Dentaria bulbifera*. In de directe voorloper van de *Nouvelle Flore de la Belgique* kreeg de soort – nog steeds in het geslacht *Dentaria* – de tot vandaag gebruikelijke Nederlandse naam Bolletjeskers (De Langhe *et al.* 1967). Tandkruid als Nederlandse naam voor het geslacht *Dentaria* was in die Flora afgevoerd en vervangen door... *Dentaria*.

Ook *Cardamine heptaphylla* (Geveerd tandkruid), in het gebied van de Belgische Flora alleen bekend van Noord-Frankrijk, behoorde indertijd tot het geslacht *Dentaria*. Anders dan bij Bolletjeskers klinkt in de huidige Nederlandse naam voor die soort wel nog de oude classificatie door. In De Langhe *et al.* (1967) staat de soort in het geslacht *Dentaria*, met als Nederlandse naam Geveerde dentaria. In de vierde editie van de *Nouvelle Flore de la Belgique* (Lambinon *et al.* 1992) werd *Dentaria* bij *Cardamine* gevoegd en dook – geïnspireerd door de genusnaam in de *Manuel*? – de naam Geveerd tandkruid op.

Cardamine occulta is een 21ste-eeuwse nieuwkomer in de exotenflora van de Lage Landen. De soort is nauw verwant met *C. flexuosa* en is afkomstig uit Oost-Azië. Nadat ze in de wetenschappelijke literatuur een tijdlang met de voorlopige naam ‘Asian *Cardamine flexuosa*’ werd aan-

geduid, gaf ze pas recent haar precieze identiteit prijs en kreeg ze de Nederlandse naam Aziatische veldkers (Marhold *et al.* 2016), al zullen in de toekomst misschien nog andere *Cardamine*-soorten uit dit oorsprongsgebied de overstap naar de Lage Landen maken, elk met evenveel ‘recht’ op dezelfde Nederlandse naam.

Tot slot is er nog *Cardamine graeca*, een soort die pas in 2014 en 2019 voor het eerst is waargenomen in respectievelijk Nederland en België en die pas in 2019 werd herkend (Verloove & Barendse 2019). Het is een weinig opvallende, mediterrane soort, niet speciaal nuttig of schadelijk, waar nauwelijks iemand naar omziet, tenzij een zeldzame botanicus... en die is vaak al best tevreden met een wetenschappelijke naam. Nu die soort zich een vaste stek lijkt te veroveren in het stukje van de wereld waar Nederlands de boventoon voert, zullen floristen aandringen op een Nederlandse naam. Waarom? “It’s useful to the people that name them, I suppose,” was, met een goed voelbare ondertoon van twijfel, het antwoord van Alice. In welke van de vele talen en dialecten die in het natuurlijk oorsprongsgebied van *C. graeca* gesproken worden, gaf iemand deze bescheiden ogende soort ooit spontaan een volksnaam? Is het bedenken van een Nederlandse naam anno 2021 wellicht een kleine indicatie van hoe sommigen, op een andere plek en in andere tijden, anders omgaan met planten? Dit brengt Aldo Leopolds beschrijving in herinnering van een Noord-Amerikaanse *Draba*, een niemendalletje dat net als *C. graeca* behoort tot de kruisbloemigen: “Some botanist once gave it a Latin name, and then forgot it. Altogether it is of no importance – just a small creature that does a small job quickly and well.” (Leopold 1966) Nederlandse namen kunnen ertoe bijdragen dat ook de geringsten in de plantenwereld niet worden vergeten.

Wat kunnen we bij wijze van afronding afleiden uit onze omzwervingen in het geslacht *Cardamine*?

1. – De stabiliteit in de naamgeving op de lange termijn is relatief. Dit geldt zowel voor volksnamen als voor gestandaardiseerde – zogenaamd officiële – Nederlandstalige namen en wetenschappelijke namen.

2. – Een plantennaam is vaak drager van een stukje geschiedenis waarvan de herinnering verder leeft in de ogenschijnlijk onlogische samenstellende naamonderdelen.

3. – De duidelijk van elkaar te onderscheiden domeinen van volksnamen van planten, laat-19de-eeuwse ‘Floranamen’, gestandaardiseerde Nederlandstalige plantennamen en wetenschappelijke plantennamen vormen samen een systeem van communicerende vaten.

Het Latijn als ‘universele’ taal

In de Middeleeuwen was er in Europa maar één taal, het Latijn, waarmee men zich tot in de uithoeken van het continent verstaanbaar kon maken, al begreep overal maar een heel kleine minderheid van de mensen wat je zei wanneer je Latijn sprak. Het was een taal voor een elite, niet voor het volk. Ze schoot tekort om zich bij iedereen verstaanbaar te maken, maar liet anderzijds ideeënuitwissel-

ling toe tussen mensen uit taalkundig sterk verschillende gemeenschappen. Tot de groepen die zich van het Latijn bedienden, behoorden de geleerden, zoals apothekers met een goede kennis van de (medicinale) planten.

De dominante positie van het Latijn als universele taal in de toenmalige Westerse wereld had er alles mee te maken dat het de taal was van de christenheid, in die tijd het enige instituut met een Europese dimensie. Na de Middeleeuwen gebeurde er echter iets merkwaardigs. Net in een periode dat de wetenschap zich sterker ging ontwikkelen – de zogenaamde Wetenschappelijke Revolutie van de 17de eeuw – en de nood aan internationale contacten steeds meer werd gevoeld, boette het Latijn aan belang in ten opzichte van de landstaal. Met een vroege ‘democratisering’ van de wetenschap ten bate van Jan Modaal had dat weinig te maken. Het was eerder een gevolg van het optreden van vorsten of anderen uit de hogere kringen als beschermheren of -vrouwen van de wetenschap, waardoor geleerden vaker de landstaal gingen gebruiken. Er dreigde een Babelse spraakverwarring te ontstaan, met erg nadelige gevolgen voor de internationale uitwisseling van informatie. Die doorstroming was van het allergrootste belang voor de opbloei van de wetenschap. Iemand die dit goed aanvoelde was Carolus Linnaeus (1707-1778). Hij was een trotse Zweed, die onder meer in zijn moedertaal publiceerde en nauwelijks een woord snapte van de in die tijd in Zweden zeer prestigieuze Franse taal. Hij begreep dat Latijn het beste instrument was om zijn ideeën te delen met plantkundigen tot ver buiten Zweden. Tijdens zijn langdurig verblijf in Nederland stak hij weinig op van de plaatselijke taal, maar veel hinder ondervond hij daarvan als botanicus niet (Gordin 2017).

Met sommige van zijn publicaties, bijvoorbeeld over eetbare inheemse planten, mikte Linnaeus op zijn landgenoten als leespubliek. Daarom experimenteerde hij met het gebruik van Zweedse plantennamen, maar er rezen praktische bezwaren. Dit had te maken met de veelheid aan volksnamen in de verschillende delen van het land en het bestaan van talrijke dialectvarianten voor wijd verbreide plantennamen. Dat bemoeilijkt het citeren van die namen in geschreven en gedrukte teksten (Koerner 1999).

Zijn publicaties voor een internationaal publiek schreef Linnaeus in het Latijn. Voor zijn ambitieus project om alle planten van de wereld te benoemen en te classificeren ontwierp hij een systeem met binomiale (tweedelige) namen die bestonden uit een mengeling van Latijnse en gelatineerde woorden (Duris 2007: 27). Deze manier van benoemen, die de naam van een geslacht combineerde met een soort aanduiding, was een even eenvoudige als geniale vondst. Binomiale namen zijn sindsdien in de wetenschap wereldwijd de standaard voor elke botanicus die meewerkt aan het in kaart brengen van de mondiale biodiversiteit. Ook wanneer plantkundigen, net als andere wetenschappers, vandaag in het Engels publiceren, maken ze zonder uitzondering gebruik van de wetenschappelijke plantennamen. Engels is de dominante taal in wetenschappelijke tijdschriften en tijdens internationale congressen. Toch

valt het te betwijfelen of je in die middens met de Engelse naam ‘Tansy’ veel vlotter een gesprek op gang krijgt dan met ‘Boerenwormkruid’. Kies dan toch maar voor de binomiale wetenschappelijke naam *Tanacetum vulgare*.

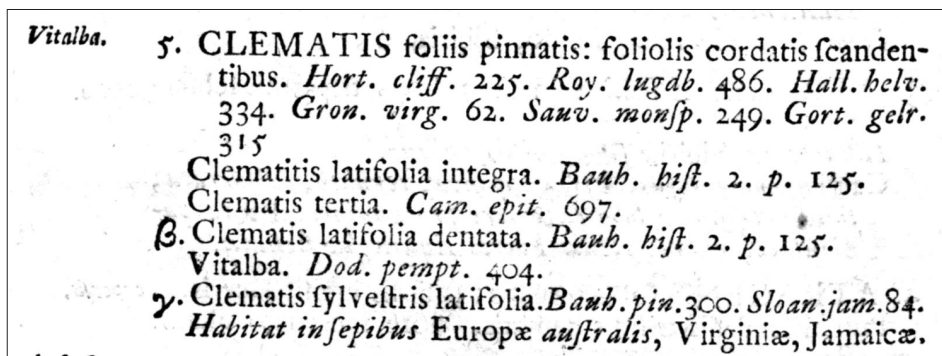
De wetenschappelijke binomiale namen waren een godsgeschenk in een wereld met een overvloed aan levende talen. Sommige namen waren moeilijker te onthouden dan andere, maar eens ze door alle botanici werden aangenomen en gebruikt, kreeg elke geïnteresseerde met de hulp van één set namen toegang tot een wereld van kennis in het Latijn, Engels, Duits, Frans, Nederlands of welke taal dan ook, zonder dat hij of zij de plantennamen – al dan niet gestandaardiseerd! – in al die talen hoefde te kennen.

Hierbij kan overigens worden aangestipt dat West-Europese floristen het voordeel hebben dat de namen van veel planten waarmee ze te maken krijgen relatief eenvoudig zijn. De studie van de Europese flora was in de 18de eeuw verder gevorderd dan die van de andere continenten. Van de wetenschappelijke namen van talrijke vanouds bekende Europese soorten is Linnaeus de auteur: in Europese Flora’s vind je na de naam van een plant veel frequenter de afgekorte auteursnaam ‘L.’ (voor Linnaeus) dan in niet-Europese Flora’s. Omdat gaandeweg de voorraad eenvoudige formules voor het creëren van nieuwe namen stilaan opgebruikt is geraakt, klinken recenter gevormde namen dikwijls wat moeilijker. Denk bijvoorbeeld aan het geslacht *Bromus*, waarvan heel wat soorten inmiddels in genera als *Anisantha*, *Bromopsis* en *Ceratochloa* zijn terechtgekomen.

‘Latijn’ en Nederlands: twee culturen

Een naam, zo zegt het woordenboek, is een “woord waarmee een persoon of zaak wordt aangeduid, hetzij als categorie of als individu” (den Boon & Geeraerts 2005). Ben je het in een kring van gebruikers eens over welke plant met een naam bedoeld wordt, dan vereenvoudigt dat de communicatie. Je hoeft in principe niet te weten waarom de plant die naam kreeg: je aanvaardt en gebruikt hem gewoon zoals – hopelijk! – iedereen in je omgeving hem begrijpt en gebruikt. Dit volstaat om verder onbezorgd om te gaan met plantennamen. Eli Heimans en Jacobus P. Thijssen verwoordden het in 1899 mooi in de eerste editie van de *Geïllustreerde Flora van Nederland*: “Vindt ge den Nederlandschen naam te vreemd, te houderig of te omslachtig, en klinkt de wetenschappelijke naam daarentegen mooi, of is hij voor u niet moeilijk te onthouden, zooals Solanum, Elatine, Veronica, Monotropa, Vaccinium⁶, kies dan liever den wetenschappelijken naam; maar

6 Of het bewust zo bedoeld was, weet ik niet, maar dat de auteurs de wetenschappelijke namen hier niet cursief schreven, doet denken aan een opmerking van Marston Bates (1990) in *The Nature of Natural History*. Bates meende dat cursivering door ‘buitenstaanders’ gemakkelijk als wetenschappelijke dikdoenerij wordt ervaren en besloot daarom die regel niet te volgen: “... it is a detail, but perhaps it will help readability.” Dergelijke bedenkingen kan je moeiteloos doortrekken naar de huidige discussies over het gebruik van hoofdletters voor Nederlandse plantennamen. Het zijn vaak details die de communicatie gemakkelijker of moeilijker maken.

Figuur 1. Een fragment met de beschrijving van *Clematis vitalba* (Bosrank) in de eerste editie (1753) van *Species Plantarum*, waarin Linnaeus het gebruik van binomiale namen introduceerde. Naast de genusnaam CLEMATIS, in hoofdletters, staat in de marge 'Vitalba' als soortspecifieke toevoeging.

er zijn nu eenmaal veel mensen, die geen vreemde woorden kunnen onthouden, daarom is overal een Nederlandsche naam aangegeven, en, als een plant twee algemeen bekende namen heeft, soms twee. Met enkele van deze namen zijn wij zelf niet best tevreden; later hopen wij betere te geven; waar wij den vreemden beter vinden, staat die er al vast bij gedrukt.” (Heimans & Thijsse 1899)

Dit pragmatisme paste volkomen bij de denkwereld van de tweede auteur van de Flora, die zijn *ex libris* tooide met slechts één woord: ‘Onbekommerd’. Dit neemt niet weg dat de auteurs van dit “boek voor beginners” de voorkeur gaven aan Nederlandse namen: “In ’t eerste gedeelte (...) hebben wij aan elke plant een Nederlandschen naam gegeven. Niemand, die geen zoöloog is, zal ’t in zijn hoofd krijgen een klauwier of een spitsmuis *Lanius collurio* of *Sorex* te noemen, dit komt doordien de kennis van vogels en zoogdieren meer algemeen is; laat het met de planten ook zoo worden.” (Heimans & Thijsse 1899, p. 6-7 van het los bijgevoegde *Voorbericht*.) Het gebruik van Nederlandse namen werkte drempelverlagend. Het was een pluspunt voor wie mikte op beginnende floristen.

Vind je wetenschappelijke binomiale namen te ingewikkeld, weet dan dat het ooit veel erger was. Plantkundigen gebruikten in de vroege 18de eeuw als ‘naam’ van een plant een korte diagnostische beschrijving, zoals: “*Plantago foliis ovato-lanceolatis pubescentibus, spica cylindrica, scapo tereti*”. Afgezien van het gebruik van Latijn – in die tijd vergelijkbaar met de huidige status van het Engels als een door ‘iedereen’ begrepen omgangstaal – was dat een fraaie manier om een plant te benoemen, want de naam was meteen een korte beschrijving van de plant: “Weegbree met eirond-lancetvormig zachtbehaard blad, cilindrische aar en ronde bloemsteel.” Vandaag zeggen we kortweg Ruige weegbree (*Plantago media*).

Het manifeste nadeel van de lange beschrijvende namen was dat ze een aanslag pleegden op de beperkte geheugencapaciteit van een doorsnee mens. Honderden of duizenden namen memoriseren en foutloos gebruiken, was geen pretje. Evenmin was het handig voor het publiceren van soortenlijsten. Het werd er niet beter op door de aanzwellende instroom van voordien onbekende plantensoorten uit alle delen van de wereld, die de 18de-eeuwse botanici allemaal van een naam moesten voorzien.

Linnaeus had, zoals eerder al aangegeven, het briljante idee om de lange beschrijvende namen af te korten tot een binomiale naam. Om succesvol te zijn, moesten alle collega’s botanici elke korte binomiale naam of ‘afkorting’, zoals bv. *Plantago media*, accepteren als een eenduidige, nooit vertaalde referentie naar een welbepaalde plantensoort. Linnaeus (1753) gebruikte deze vereenvoudigde, zogenaamde triviale namen in *Species Plantarum* (Fig. 1). De rest, om kort te gaan, is geschiedenis. Het systeem sloeg aan, plantkundigen schikten zich naar de door Linnaeus gemaakte afkortingen en creëerden voortaan voor elke nieuw beschreven plantensoort een binomiale naam. Vandaag gebruikt elke plantkundige deze ‘afkortingen’ (Koerner 1999).

De door Linnaeus gecreëerde binomiale namen zijn niet louter conventionele afkortingen, genoteerd in een mondiaal geaccepteerde taal. Ze weerspiegelen ook de plaats van de benoemde soort in de classificatie van het plantenrijk zoals Linnaeus die erkende. Op termijn zorgde dat voor complicaties. De meningen over de ware identiteit en classificatie van sommige planten zijn immers niet onveranderlijk. Iemand kan concluderen dat een soort in werkelijkheid uit twee soorten bestaat of, omgekeerd, dat twee soorten beter samen als één soort worden beschouwd; of dat een soort in een ander plantengeslacht thuishoort dan tot nog toe werd aangenomen; of twee auteurs kunnen in hun publicaties per ongeluk dezelfde naam hebben gegeven aan twee manifest verschillende soorten. De internationale *Code* van de nomenclatuur regelt hoe wetenschappers met dit soort problemen met betrekking tot de naamgeving moeten omgaan. Je kunt het leuk vinden of niet, maar dat wetenschappelijke namen veranderen om in overeenstemming te blijven met de meest recente en liefst gestabiliseerde inzichten in de classificatie van planten is inherent aan het systeem en dus onvermijdelijk.

Dan hebben Nederlandse namen toch zeker één voordeel ten opzichte van de Linneaanse namen. Linnaeus (1753) vermeldde in *Species Plantarum* de soort *Asperula odorata*. Later plaatste Scopoli de soort in het geslacht *Galium* (Walstro) in plaats van *Asperula* (Bedstro). Tot voor enkele decennia stond de plant in Belgische en Nederlandse Flora’s te boek als Lievevrouwebedstro (*A. odorata*). Vandaag vind je ze bij het geslacht *Galium*

(Walstro), maar de Nederlandse naam bleef ongewijzigd en werd dus niet ‘Lievevrouwewalstro’ – wat etymologisch overigens een dubieuze keuze zou geweest zijn. In de wetenschappelijke nomenclatuur is een dergelijke ‘behoudsgezindheid’ uit den boze: de door Linnaeus gegeven naam *Asperula odorata* L. is gedegradeerd tot een synoniem voor de prioritaire naam *Galium odoratum* (L.) Scop. De toegevoegde gestandaardiseerde afgekorte auteursnamen, vaak verafschuwd door floristen, lichten een stukje van de geschiedenis van de namen toe: eerst de afgekorte naam van de aanvankelijke auteur tussen haakjes, gevolgd door deze van de auteur die de naam wijzigde.⁷

Een tweede voorbeeld. Recent ontdekten floristen in de Lage Landen een zich snel uitbreidende nieuwkomer die verwant is aan de Canadese fijnstraal (*Conyza canadensis*, nu *Erigeron canadensis*). Ze determineerden de plant als *Conyza bilbaoana* en gaven ze de Nederlandse naam Ruige fijnstraal. Amper enkele jaren later kwam de nieuwste editie van *Heukels' Flora* (Duistermaat 2020) aandraven met een totaal afwijkende wetenschappelijke naam, *Erigeron floribundus*. Hoezo? Onderzoek heeft uitgewezen dat *Conyza* beter verenigd wordt met *Erigeron*. Bovendien beschouwen sommige botanici *C. bilbaoana* en *C. floribunda*, beschreven in respectievelijk 1849 en 1818, vandaag als een enkele soort. Volgens de regels van de nomenclatuur heeft de oudste naam voorrang en dus werd de *Conyza bilbaoana* van de *Nouvelle Flore de la Belgique* (Lambinon & Verloove 2012) in de 24ste druk van *Heukels' Flora* (Duistermaat 2020) *Erigeron floribundus*. Maar de Nederlandse naam Ruige fijnstraal is netjes ongewijzigd gebleven.

Voor al wanneer het gaat om relatief recente veranderingen, is het voor de gebruiker handig dat Flora's synoniemen van wetenschappelijke namen tussen haakjes vermelden. Vervallen Nederlandse namen worden daarentegen in de meeste Flora's compleet genegeerd – maar zie bijvoorbeeld als uitzondering *Heukels' Flora* (Duistermaat 2020, p. 832). Wie bij voorkeur Nederlandse plantennamen gebruikt en ooit met behulp van een oudere Flora de Pyrenese ooievaarsbek (nu Bermooievaarsbek) leerde kennen, mag van geluk spreken dat de oude naam nog altijd doorklinkt in de ongewijzigde wetenschappelijke naam (*Geranium pyrenaicum*).

De Nederlandse hoogleraar H.C.D. De Wit (1963) beschreef de wetenschappelijke naam van een plant als “de sleutel van de schatkist der plantkunde”, daarbij verder aanstippend dat die naam “dan eigenlijk pas compleet [is] als er aan toegevoegd wordt, wie die naam gegeven heeft.” Door die al dan niet afgekorte auteursnaam weerspiegelt een wetenschappelijke naam niet alleen de

classificatie van de plant, maar ook een stukje van haar geschiedenis, zoals in de naam *Galium odoratum* (L.) Scop.: Carolus Linnaeus (1707-1778) vermeldde *Asperula odorata* in *Species Plantarum*, maar later bracht de Italiaanse geneesheer en natuuronderzoeker Giovanni Antonio Scopoli (1723-1788) de soort onder in het geslacht *Galium*. Leid uit die aandacht voor de historiek van een soort niet af dat plantkundigen een bijzondere voorliefde zouden hebben voor triviale historische weetjes! Waar het hen om te doen is, is dat een wetenschappelijke naam annex auteursnaam de taxonoom in principe toelaat terug te gaan naar de originele gepubliceerde beschrijving van de plant en het typemateriaal – doorgaans een herbariumcollectie – waarop die beschrijving gebaseerd is. Op dit punt liggen de tradities van ‘Latijnse’ en Nederlandse namen – vooral volksnamen – wijd uiteen. Anders dan bij de namen die Linnaeus en zijn navolgers creëerden, is de precieze oorsprong van veel Nederlandse namen en wat er aanvankelijk mee bedoeld werd niet meer te achterhalen – en voor de huidige gebruiker ook nauwelijks relevant.

Er bestaat niet zoiets als een *Code* voor plantennamen in de volkstaal in Nederland of Vlaanderen, laat staan voor het hele Nederlandstalige gebied. Toch is sinds de 19de eeuw een soort tussentaal ontstaan, deels gebaseerd op oude volksnamen en deels aanleunend bij het werk van de erudiete volgelingen van Linnaeus, die een toenemende schare plantenliefhebbers toelaat zich vlotter dan voorheen te bewegen in de aantrekkelijke grensgebieden tussen wetenschap en recreatie of – met een totaal in onbruik geraakte term van een eeuw geleden – ‘natuursport’. In die grenszones neemt de plantkunde, net als de studie van vogels en vlinders, vanouds een belangrijke plaats in. Daar situeert zich het middenveld waar – om alweer een wat verouderde en inhoudelijk kruinende maar nog altijd relevante term te gebruiken – naturalisten thuis zijn en een schakel vormen tussen professionals en liefhebbers.⁸

Van volkstaal naar tussentaal en gestandaardiseerde taal: vroege initiatieven (voor de Eerste Wereldoorlog)

Het stapsgewijs tot stand komen van een standaardlijst van Nederlandse plantennamen voor gebruik door veldfloristen illustreert de vrij complexe relatie tussen wetenschap en recreatieve floristiek.

Buiten het beperkte wereldje van academici was de plantkunde midden 19de eeuw een activiteit die als vrijetijdsbesteding vooral goed opgeleide mensen uit de middenklasse aansprak, zoals dokters, apothekers, geestelij-

⁷ Dat de bij een wetenschappelijke plantennaam aansluitende auteursnamen – of gestandaardiseerde afkortingen ervan – in de plantkunde onmisbaar zijn, is een gevolg van de complexiteit van de geschiedenis van de classificatie en naamgeving van planten. Veel meer dan andere wetenschapsdisciplines, sleept de taxonomie permanent zichtbaar haar lange geschiedenis mee van vallen en opstaan, van foutjes herstellen, herinterpreteren en bijsturen.

⁸ In de werkelijkheid is de opdeling professionals versus liefhebbers een te sterke vereenvoudiging om het door de tijd veranderende socio-culturele landschap te beschrijven waarin natuuronderzoekers zich bewegen. Ook waar de ‘naturalist’ – in het Engels ‘naturalist’, in het Frans ‘naturaliste’ – in dit landschap dient gesitueerd en welke inhoud en waardering de term precies uitdrukt, wisselt doorheen de tijd en verschilt van taal tot taal. En dit geldt evenzeer voor de termen ‘natuurhistorie’ en ‘natuurlijke historie’ (in het Engels ‘natural history’, in het Frans ‘histoire naturelle’).

ken en mensen uit het onderwijs. Deze vertegenwoordigers van de veldbotanie of ‘botanique rurale’, waarvan sommigen geregeld meerdaagse botanische excursies maakten en grote privéherbaria aanlegden, hadden doorgaans weinig moeite met het gebruik van wetenschappelijke namen. De meesten onder hen konden zich moeiteloos vinden in het standpunt van de Franse botanicus Alphonse de Candolle (1855: xviii-xix): “C’est une tendance heureuse, à mon avis, de la civilisation moderne, de remplacer les noms vulgaires d’une foule de langues et de dialectes par un seul nom, commun à tous les peuples et basé sur des règles positives.” Dat sommigen die wetenschappelijke namen bizar of ridicul vonden, wees De Candolle van de hand: “En fait de noms, il n’y a de bizarre que les noms nouveaux, qu’on entend et qu’on prononce rarement.” Met andere woorden: het went. In het *Bulletin* van de in 1862 gestichte Société royale de Botanique de Belgique verschenen vrijwel uitsluitend Franstalige bijdragen en werden uitsluitend wetenschappelijke plantennamen gebruikt.

In de *Manuel de la Flore de Belgique* (Crépin 1860), die zich uitdrukkelijk ook tot jonge gebruikers in het onderwijs richtte, werden wel Franse namen vermeld, maar geen Nederlandse namen. Pas in de vijfde editie (Crépin 1884) kregen de meeste genera en soorten ook een Nederlandse naam. Daar zat ongetwijfeld de opwaardering in die jaren van de plantkunde in het onderwijs voor iets tussen. Aan het leren observeren en determineren van planten werd een grote educatieve waarde toegekend (Hoste 2018). Dat de leerlingen dikwijls Flora’s voorgeschoteld kregen waarin lang niet alle soorten een naam hadden in de onderwijstaal (Frans of Nederlands), werd blijkbaar niet altijd als een hinderpaal ervaren. Het is merkwaardig dat bijvoorbeeld in de *Geïllustreerde Flora voor België* van J. Mac Leod en G. Staes (1892) – minder wetenschappelijk opgevat dan de *Manuel* en duidelijk bedoeld voor beginners – het gros van de soorten alleen met een wetenschappelijke naam werd aangeduid. Van de vijf soorten van het geslacht *Cardamine* was alleen *C. pratensis* bedacht met de toevoeging ‘Koekoeksbloem, Pinksterbloem’.

Hoe Charles De Bosschere in de jaren 1880 te werk ging om de lijst met Nederlandse plantennamen voor de *Manuel* samen te stellen, weten we niet. Van een gemeenschappelijk Belgisch/Nederlands project was toen nog geen sprake. Wat Nederland te bieden had, liet De Bosschere grotendeels links liggen. Een vergelijking met de tweede editie van de *Schoolflora van Nederland* (Heukels 1884) is veelzeggend. Heukels gaf minder soorten, en vooral veel minder genera, een Nederlandse naam. Bekijken we alleen de soorten die in de beide Flora’s een Nederlandse naam hebben, dan komen die maar in goed de helft van de gevallen overeen!

De Bosschere zag zich geplaagd voor enerzijds een overdaad en anderzijds een schrijnende armoede aan namen. Er bestonden vanouds Nederlandse namen voor tal van plantensoorten, maar nog meer soorten hadden nooit een ‘volksnaam’ gekregen. Alleen indien er een goede

reden voor was, namen mensen zich de moeite om een naam te verzinnen. Wanneer een plant bijvoorbeeld giftig, geneeskrachtig of eetbaar was, een lastig onkruid was, aangewend werd als grondstof voor de constructie van huizen of schepen of het vervaardigen van gebruiksvoorwerpen, of gewoon aantrekkelijk was als sierplant in de tuin, had het zin haar te benoemen.

Het ontbreken van een naam voor tal van soorten was niet het enige probleem voor De Bosschere. Dikwijls varieerde de naam van een soort van regio tot regio of, omgekeerd, sloeg eenzelfde naam in verschillende regio’s op soorten die helemaal niet met elkaar verwant waren. Tot overmaat van ramp maakten mensen dikwijls geen onderscheid tussen nauw verwante soorten, waardoor veel volksnamen vanuit het gezichtspunt van de wetenschappers onbruikbare groepsaanduidingen waren.

Helemaal anders is de benadering van de makers van Flora’s die mikken op gebruikers met een meer dan gemiddelde belangstelling voor de wilde flora. Zij maken geen onderscheid tussen de soorten op grond van economisch belang of nut of schoonheid. Zij hanteren integendeel een uitgesproken gelijkheidsbeginsel: elke soort binnen het gebied van de Flora, hoe marginaal ook haar nut of aantrekkelijkheid, verdient en krijgt een naam en kan met de hulp van sleutels en/of beschrijvingen gedetermineerd worden. Het miezepietertje Duinvogelmuur (*Stellaria pallida*, syn.: *S. apetala*), bleekjes en ontdaan van kroonblaadjes, staat op dezelfde voet als Fraai hertshooi (*Hypericum pulchrum*) of de Zomereik (*Quercus robur*). En natuurlijk krijgt elke soort één wetenschappelijke naam – eventueel gevolgd door synoniemen – die in principe in het hele Flora-gebied én daarbuiten door iedereen op dezelfde manier begrepen wordt (Fig. 2).

De Bosschere zocht een Nederlandse naam voor elke soort die Crépin in de *Manuel* beschreef. Dat lukte vrij aardig. Hij nam een aantal bestaande volksnamen over, maar het gros van de namen knutselde hij zelf ineen of vond hij in andere Flora’s; meer vergelijkend onderzoek is nodig om dit verder uit te klaren. Veel nieuwe namen bestonden uit een stamwoord, identiek voor meerdere of alle soorten van een geslacht, gecombineerd met een adjectief dat heel vaak simpelweg een vertaling was van de wetenschappelijke naam. Zo ontstonden weinig fraaie namen, zoals Naaktstengelig Teesdal’s kruid (nu Kleintasjeskruid) voor *Teesdalia nudicaulis*. Het was een Nederlandse naam, inclusief een weinig relevante verwijzing naar de Engelse plantenkwaker Robert Teesdale (1740-1804), maar een volksnaam was het zeker niet. Ook was De Bosschere een voorstander avant-la-lettre van de Heimans-regel, die stelde dat de naam van een soort niet identiek mag zijn aan de naam van een genus (van der Meijden & Vanhecke 1986: 90). Dat die regel leidde tot onnodig lange namen, werd later onder meer door Westhoff (1983: 16-17) betreurd.

De Bosschere begreep dat de gekunstelde nieuwe namen tot een soort tussentaal behoorden die zich onderscheidde van ‘de taal van het volk’. Bij enkele tiental-

Figuur 2. Wetenschappelijke plantennamen bieden een herkenbaar houvast in een zee van schriftvormen en talen. Fragment uit An Illustrated Flora of Japan van T. Makino (Tokio, 1955).

len soorten volgde na de voorkeurnaam een extra naam, voorafgegaan door de afkorting 'Gem[een]'. Voorbeelden daarvan zijn "Doorboord Hertshooi. Gem. St-Janskruid" (nu Sint-Janskruid) voor *Hypericum perforatum* (Fig. 3) en "Gekweekte Kers. Gem. Boterham-kruid" (nu Tuinkers) voor *Lepidium sativum*. Soms kwam dit ook voor bij Franse namen, onder meer bij *Lepidium sativum*: "Passerage cultivé. Vulg[aire]. Cresson-alénois" – nu Cresson alénois! Het is duidelijk dat er een kloof bestond tussen wat beschouwd werd als lokale of regionale volksnamen en plantennamen met een meer 'officieel' karakter, te gebruiken door veldbotanici en pedagogen.

Met de verdergaande popularisering van de natuurstudie in Nederland eind 19de, begin 20ste eeuw verhoogde de druk om de naamgeving meer uniform te maken. In 1902 zag een 'Commissie voor Nederlandsche Plantennamen' het licht. Dat was kort na de stichting, in 1901, van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, een koepelorganisatie van natuurhistorische verenigingen (Coesl *et al.* 2007). De commissie, een initiatief van de jonge koepel, wilde een einde maken aan de kakofonie van regionale tradities van plantennamen. Van Vlaamse

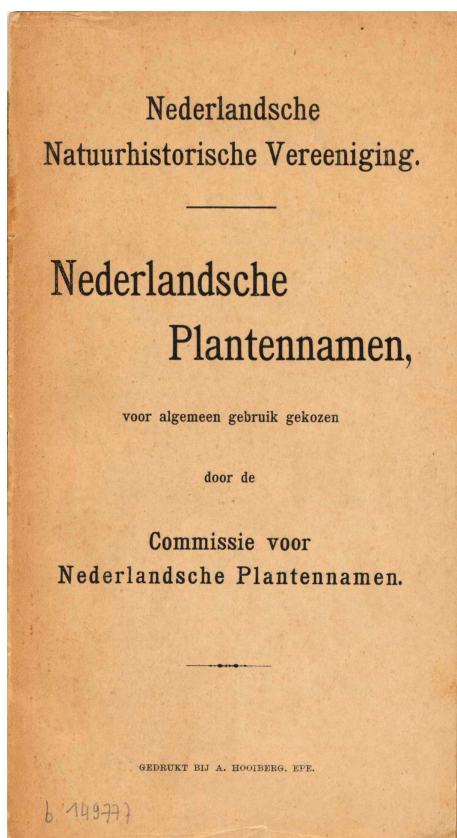
kant behoorde alleen de Gentse hoogleraar Julius Mac Leod, auteur van een eerder vermelde Flora, tot de commissie. Het werk van de commissie mondde in 1906 uit in het boekje *Nederlandsche Plantennamen voor algemeen gebruik gekozen door de Commissie voor Nederlandsche Plantennamen* (Anon. 1906; Fig. 4). In het voorbericht werd de hoop uitgesproken dat "over eenige jaren mag worden getuigd, dat er een vaste Nederlandsche nomenclatuur voor planten is ontstaan." Zo'n vaart zou het niet lopen, zeker niet indien je 'Nederlandsch' opvat als betrekking hebbend op het hele Nederlandse taalgebied. In Vlaanderen werd het boekje grotendeels genegeerd, ook door commissielid J. Mac Leod, die in de herdrukken van zijn Flora karig bleef met het geven van Nederlandse plantennamen.

Van de herziening van Nederlandse plantennamen in 1967 naar de 21ste eeuw

Na een lange stilte, kwam het vraagstuk van de Nederlandse plantennamen in de jaren 1960 opnieuw op tafel. Nieuw overleg drong zich op, want de in Nederland ge-

1. *H. humifusum* L. (M. couché. Liggend H.). Bois, champs frais, bruyères. — C. dans les terrains siliceux. — Ⅵ — Juin-sept.
2. *H. perforatum* L. (M. perforé. Vulg. *Millepertuis*. Doorboord H. Gem. *St-Janskruid*). Coteaux secs, chemins, bois. — C., AC. — Ⅵ — Juin-août.
3. *H. quadrangulum* L. (M. quadrangulaire. Vierhoekig H.). Bois, bords des fossés. — AC., AR., mais pas signalé dans Pold. et Marit. — Ⅵ — Juill.-août. — Présente deux variétés : sépales larges, courts, très-obtus (*H. quadrangulum* L.); sépales allongés, souvent aigus (*H. Desetangsii* Lamtt.). La première variété est spéciale à la région ardennaise.
4. *H. tetrapterum* Fries (M. à quatre ailes. Viervleugelig H.). Prés et bois humides, bords des fossés. — AC., AR., mais R. dans Ard. (Semois). — Ⅵ — Juill.-août.

Figuur 3. In de vijfde editie van de Manuel de la Flore de Belgique van F. Crépín, uit 1884, kregen volksnamen slechts een marginale rol toebedeeld, ook al dienden ze dikwijls als basis voor het creëren van nieuwe namen. Bij *Hypericum perforatum* werd naast de Nederlandse 'voorkeurnaam' Doorboord hertshooi ook de volksnaam Sint-Janskruid vermeld, en naast de Franse 'voorkeurnaam' Millepertuis perforé de volksnaam Millepertuis.

Figuur 4. Titelpagina van het boekje *Nederlandsche Plantennamen* uit 1906, een belangrijke stap richting gestandaardiseerde plantennamen in Nederland. Het op elkaar afstemmen van de Nederlandstalige plantennamen in Nederland en België kwam pas veel later op de agenda.

bruikelijke Flora's weken qua naamgeving geregeld van elkaar af. Bovendien klonken, meer dan een halve eeuw na de in 1906 gemaakte afspraken, veel namen erg oubollig en stelden sommigen zich vragen bij de inhoudelijke nauwkeurigheid van een hele reeks namen.

Zonder overleg met Belgische collega's, staken de redacties van enkele Nederlandse Flora's in 1967 de koppen bijeen. Initiatiefnemer was Victor Westhoff die, naar eigen zeggen, "zich bijna veertig jaar lang aan deze ongelukkige naamgeving gestoten had en er op honderden door hem geleide excursies en gehouden lezingen de last van had ondervonden" (Westhoff 1983: 2). Het overleg leidde tot een grondige herziening van de namen: ca. 250 planten (17% van het totaal) kregen een nieuwe naam. De gewijzigde namen werden in 1970 toegepast in de 16de editie van *Heukels' Flora*, maar het duurde nog tot 1983 voor de becommentarieerde namenlijst gepubliceerd werd (Heimans *et al.* 1983).

Het overleg was een exclusief Nederlandse aangelegenheid geweest. Floristen in Noord en Zuid die courant zowel Belgische als Nederlandse Flora's raadpleegden, stoorden zich in toenemende mate aan de verschillen op het vlak van taxonomie en Nederlandse naamgeving tussen de verschillende Flora's. Na de publicatie van de namenlijst, in 1983, voelden sommige Vlaamse floristen

zich door hun noorderburen gepasseerd (van der Meijden & Vanhecke 1986: 89). Uit die onvrede ontstond in 1985 een nieuwe, ditmaal Belgisch-Nederlandse werkgroep, die de verschillen tussen Noord en Zuid wilde wegwerken of – gelet op de taxonomische verschillen tussen de Belgische en Nederlandse standaard Flora's – tot een minimum herleiden. De becommentarieerde nieuwe namenlijst werd al in 1986 gepubliceerd (van der Meijden & Vanhecke 1986). Ten opzichte van de drie jaar eerder gepubliceerde lijst veranderden er opnieuw veel namen (ruwweg een vijfde van de flora onderging een naamsverandering), maar de hoop bestond dat nu een periode van stabiliteit zou volgen. Er waren regels afgesproken voor de toekomst en wanneer voor een nieuwe editie van een van de standaard Flora's nieuwe of gewijzigde namen nodig waren, zou voortaan altijd vooraf overleg worden gepleegd tussen Noord en Zuid.

In de praktijk bleek die hoop naderhand niet helemaal gerechtvaardigd. Volkomen onlogisch was dat niet. Veranderende inzichten in de classificatie van 'moeilijke' groepen werden door de verschillende Flora-auteurs niet altijd op dezelfde wijze geïnterpreteerd en behandeld. Bovendien kreeg een groeiend aantal succesvolle nieuwkomers (inburgerende exoten) in de Flora's een volwaardige behandeling. Dit alles vereiste het wijzigen van bestaande namen of het introduceren van nieuwe namen. Soms liep dat fout, zoals met de naam Gele krokus (incl. de variant Gele crocus), die in de voorbije jaren in de Belgische en Nederlandse Flora's op een verwarrende manier is gebruikt voor meerdere taxa, nl. *Crocus chrysanthus*, *C. ×stellaris* (= *C. angustifolius* × *flavus*) en *C. flavus*; Hoste *et al.* 2014).

Toch werden wel degelijk stapjes in de goede richting gezet. Via de Nationale Plantentuin van België (nu Plantentuin Meise) en Naturalis (Leiden) had sinds 2001 via email steeds vaker *ad hoc* overleg plaats over de onderlinge afstemming van Nederlandstalige plantennamen in België en Nederland. In 2011 had in Leiden, in de aanloop naar een nieuwe editie van de Belgische Flora, een goed voorbereide globale overlegronde plaats. Daar werd onder meer afgesproken dat de Heimansregel niet langer dwingend zou gevolgd worden. Een aantal in Leiden beklonden nieuwigheden en wijzigingen werd verwerkt in de zesde editie van de Belgische Flora (Lambinon & Verloove 2012). Er kwam een digitale namenlijst tot stand, waarin naast de al langer bestaande namen ook de pas gewijzigde of nieuw gecreëerde plantennamen konden opgenomen worden, klaar voor toekomstig gebruik in bv. *Heukels' Flora*.

Leni Duistermaat, van Naturalis Biodiversity Center (Leiden), verzekert tot vandaag het beheer van dit digitale document. Een voordeel van deze lijst is dat ze ook namen bevat van taxa die voorlopig nog niet behandeld worden in de Belgische of Nederlandse Flora. Dit betreft bijvoorbeeld namen voor nieuw waargenomen exoten die gesuggereerd worden door auteurs van floristische bijdragen in *Gorteria* of *Dumortiera*. De vraag naar nieuwe

namen is ook sterk gestegen na de grote doorbraak van de websites Waarneming.be en Waarneming.nl, waar floristen in hoog tempo waarnemingen wereldkundig maken van nieuwe taxa zonder ‘officiële’ Nederlandse naam. De beheerders van deze sites gaan ervan uit dat elke nieuwkomer naast een wetenschappelijke naam ook een Nederlandse naam moet krijgen.

Een informele commissie, met vertegenwoordigers uit Nederland en België, zorgt er sinds enige tijd voor dat over alle nieuwe of te wijzigen namen overleg wordt gepleegd. Het gebeurt allemaal wat in de coulissen, maar zo is toch geleidelijk een permanente en behoorlijk functionerende structuur rond de gelijkschakeling van de naamgeving in Noord en Zuid ontstaan. Ondertussen had Nederland in 2004 in de zesde editie van de standaardlijst van de Nederlandse flora (Tamis *et al.* 2004) voor het eerst ook de Nederlandse plantennamen opgenomen. Deze vermelding in de standaardlijst, die een overzicht biedt van alle tot de wilde flora van Nederland gerekende plantensoorten, gaf de Nederlandse namen weer iets meer het karakter van gestandaardiseerde namen. De lijst van Tamis *et al.* (2004) beperkte zich tot Nederland, maar in de praktijk accepteerden ook Belgische floristen die lijst als referentie, bv. in de *Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest* (Van Landuyt *et al.* 2006).

Concluderend: Nederlandse namen in de *global village*

Diverse ontwikkelingen hebben samen geleid tot een toegenomen belangstelling voor Nederlandse plantennamen. Daarbij is herhaaldelijk het belang onderstreept van een optimale afstemming over de grenzen heen. Bij die laatste term denkt de lezer wellicht het eerst aan de Belgisch-Nederlandse grens, die het Nederlandse taalgebied doorsnijdt. Wie verder kijkt dan het wereldje van botanici en floristen, ontwaart daarnaast nog andere scheidslijnen, die de traditionele Flora-gebruikers apart zetten ten opzichte van andere groepen in de samenleving die evenzeer met bloemen en planten te maken hebben: wandelaars, siertelers, beheerders van arboreta, boomkwekers, natuurbeheerders, land- en tuinbouwers, koks, industriële voedselproducenten, tuinarchitecten, enz. Elk van die groepen gaat op een eigen wijze om met planten en hun naam en dat is niet zelden een bron van verwarring.

Wat verklaart de toegenomen belangstelling voor ‘officiële’ of althans door een botanische autoriteit erkende Nederlandse plantennamen? Diverse factoren spelen een rol, waaronder zeker niet in het minst schaalvergroting of verruiming. We leven niet langer binnen een kleine geografische ruimte en onze sociale netwerken zijn veel gevarieerder dan die van de vorige generaties. Dat beïnvloedt ons taalgebruik. Voor wie over de ruimtelijke en socio-culturele grenzen heen met meer mensen wil communiceren, zijn lokale dialecten en streektaal, en vaak zelfs de landstaal, niet langer toereikend: herinner je de knalblauwe Pinksterbloem.

Wat meer specifiek de floristen betreft, is er sprake van een dubbele verruiming. Enerzijds neemt het aantal geïn-

teresseerden toe, anderzijds bestrijken hun bezigheden en hun mate van gedrevenheid een steeds wijder en gevarieerder terrein. Nieuwe of zich verdiepende thema’s, die het uitdijen van de floristische activiteit illustreren, hebben betrekking op de opmerkelijke flora van het urbane gebied, met haar talrijke cultuurvlieders (waaronder tal van moeilijk te benoemen cultivars); op sporadisch opduikende en uit alle hoeken van de wereld aangevoerde adventiefplanten; op taxonomisch taaie groepen, zoals inheemse rozen en bramen, inburgerende dwergmispels, wilgen (incl. allerhande kruisingen) en de talloze cultivars in het genus *Narcissus*; enz. Dat de beschikbare informatie toeneemt en de literatuur steeds gemakkelijker toegankelijk is, maakt het zowel de weinig ambitieuze gelegenhedsflorist als de gedreven jager op efemere adventieven, tuinvlieders, ‘kleine soorten’, ondersoorten, hybriden en cultivars mogelijk om de grenzen van het kenbare – d.w.z. het determineerbare – op te zoeken en te proberen verleggen. Waar je zou verwachten dat dit leidt tot louter versnippering, lijkt het tegendeel waar te zijn: websites en apps als Waarneming.be, Waarneming.nl en ObsIdentify brengen vandaag mensen met de meest uiteenlopende verwachtingen en expertises met elkaar in contact. Al die mogelijkheden tot verbinden scheppen uitgelezen kansen voor burgerwetenschap (*citizen science*). Neem bijvoorbeeld een wandelaar die een waarneming annex foto post van een hem onbekende plant. Een verraste kenner pikt de waarneming op, identificeert de plant... en de lijst van niet inheemse plantensoorten is alweer een nieuwe naam rijker.

Geconfronteerd met die ontwikkelingen, dringen zich vragen op over de rol die in dit grote geheel is weggelegd voor Nederlandse plantennamen. De context waarin die namen kunnen gebruikt worden, kan erg verschillen. We illustreren dit met twee voorbeeldjes. Eén: iemand fotografeert tijdens een uitstapje een bloem en wil, gewoon als een weetje, de naam van de plant kennen. Twee: een ervaren veldflorist merkt tijdens een excursie een ‘rare’ Mannetjesvaren op die hij of zij vanzelfsprekend wil identificeren. Beiden worden gedreven door nieuwsgierigheid, waarbij de eerste al best tevreden is met de Nederlandse naam Muurfijnstraal die ObsIdentify suggereert. De tweede vindt informatie in zijn Flora, maar is niet helemaal overtuigd, zoekt verder in diverse Flora’s en op het internet, en komt terecht in een meertalige omgeving waar de termen ‘Mannetjesvaren’ en ‘Geschubde mannetjesvaren’ van de radar verdwijnen en alleen nog allerlei *Dryopteris*-taxa – zoals *Dryopteris × complexa* Fraser-Jenk. nothosubsp. *critica* Fraser-Jenk. (*D. filix-mas* × *affinis* subsp. *borreri*) – beschreven, afgebeeld en kritisch becommentarieerd worden.

Ruimen de Nederlandse namen het veld voor wetenschappelijke namen, dan wijst dat vaak – maar lang niet altijd! – op een overstap van vulgarisatie voor een breed geïnteresseerd publiek naar een meer wetenschappelijk discours voor een beperktere kring van wetenschappelijk onderlegde plantenkenners. Met andere woorden: er zit

meer achter dan het simpelweg inruilen van Nederlandse voor wetenschappelijke namen. Je komt terecht in een andere omgeving, die niet alleen gekenmerkt wordt door een ander woord- en plantennamengebruik, maar ook door andere vraagstellingen, motieven en tradities. De eerder geciteerde E. Heimans en Jac. P. Thijssse (1899) indachtig, dringt de vraag zich op of de kennis van bijvoorbeeld de zonet geciteerde kruising tussen Mannetjesvaren (*Dryopteris filix-mas*) en een ondersoort zonder officiële Nederlandse naam van de nauw verwante Geschubde mannetjesvaren (*D. affinis*) voldoende “algemeen” is om er louter met Nederlandse namen, zonder referentie naar de wetenschappelijke namen en literatuur, zinvol over te praten. Het antwoord is helaas ‘Nee’. We ervaren maar al te vaak dat eenvoud en precisie niet altijd met elkaar verenigbaar zijn, ook niet in de plantkunde (Turland 2019: 10).

Hiermee belanden we opnieuw bij het begin van het verhaal. Nederlandse en wetenschappelijke plantennamen zijn niet zomaar twee varianten van hetzelfde. Ze zijn niet eenvoudigweg in alle omstandigheden onderling inwisselbaar. Welke variant je gebruikt, hangt af van de culturele omgeving waarin je je beweegt en de vragen die je opgelost wil zien. Een Nederlandse naam voor *Dryopteris ×complexa* nothosubsp. *critica* maakt het op zich niet eenvoudiger om dit taxon te herkennen of de complexiteit ervan te vatten, net zomin als het gebruik van de extra naam *Erigeron karvinskianus* DC. de appreciatie van de wandelaar voor de bloemen van de Muurfijnstraal diepgaand zal beïnvloeden.

Het was geen toeval dat Victor Westhoff, zoals eerder vermeld, zijn kritiek op een reeks ongelukkige Nederlandse plantennamen verbond met herinneringen aan geleide excursies en lezingen (Westhoff 1983). Als wetenschapper gebruikte hij wetenschappelijke namen, maar als vulgarisator verkoos hij het Nederlands (Westhoff & Den Held 1969, Westhoff *et al.* 1970-1973).

Of je wetenschappelijke of Nederlandse namen gebruikt, is geen bijkomstigheid. De keuze hangt af van wat je ermee wil aanvangen. Met wie wil je het over een bepaalde plant hebben? Wat wil je er meer over te weten komen en waar denk je dat te vinden? Naar gelang van de contacten die je aanspreekt of de bronnen die je raadpleegt, zal het gewenste of vereiste taalgebruik wijzigen, met als uitersten uitsluitend Nederlandse of uitsluitend wetenschappelijke namen, maar dikwijls zal je moeten schakelen tussen Nederlands en ‘Latijn’. Dan is het vanzelfsprekend handig wanneer de Nederlandse en wetenschappelijke naamgeving zo eenduidig mogelijk op elkaar afgestemd zijn en vastgelegd in een standaardlijst van Nederlandse plantennamen voor Nederland en België. Dit werk in uitvoering is het onderwerp van een volgende bijdrage, waarin de uitgangspunten en praktische regels voor het toekennen en gebruiken van Nederlandstalige plantennamen zullen worden toegelicht.

Dankwoord. – De auteur dankt Leni Duistermaat (Naturalis Biodiversity Center, Leiden) en Eline Vanhecke

voor kritische opmerkingen bij een eerdere versie van het manuscript.

Literatuur

- Anon. (1906) – Nederlandsche Plantennamen voor algemeen gebruik gekozen door de Commissie voor Nederlandsche Plantennamen. *Sine loco*, Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging.
- Bates M. (1990) – *The Nature of Natural History*. Princeton, Princeton University Press. [Reprint; oorspronkelijk gepubliceerd in 1950.]
- Coesl M., Schaminée J. & van Duuren L. (2007) – *De natuur als bondgenoot*. Zeist, KNNV Uitgeverij.
- Crépin F. (1860) – *Manuel de la Flore de Belgique*. Bruxelles, Émile Tarlier.
- Crépin F. (1884) – *Manuel de la Flore de Belgique*. Cinquième édition. Bruxelles, Gustave Mayolez.
- de Candolle A. (1855) – *Géographie botanique raisonnée*, tome premier. Paris, Victor Masson & Genève, J. Kessmann.
- De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J., Lambinon J., Lawalrée A., Mullenders W. & Vanden Berghen C. (1967) – *Flore de la Belgique, du Nord de la France et des Régions voisines*. Liège, Editions Desoer.
- den Boon C.A. & Geeraerts D. (2005) – *Van Dale groot woordenboek van de Nederlandse taal*. 14de uitgave. Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie.
- de Vries G. (2008) – *Nederlandse veldflora's*. Oorsprong en ontwikkeling. *Sine loco*, Uitgeverij Boekenbent.
- De Wit H.C.D. (1963) – *De Wereld der Planten*. Hogere planten, deel 1. Den Haag, W. Gaade.
- Duistermaat L. (2020) – *Heukels' Flora van Nederland*. 24ste druk. Groningen/Utrecht, Noordhoff Uitgevers.
- Duris P. (2007) – *Linnaeus. De ordening van plant en dier*. Amsterdam, Natuurwetenschap & Techniek.
- Gordin M. D. (2017) – *Scientific Babel. The language of science from the fall of Latin to the rise of English*. London, Profile Books.
- Heimans E. & Thijssse J.P. (1899) – *Geïllustreerde Flora van Nederland*. Amsterdam, W. Versluys.
- Heimans J. (†), Vethaak Th. C. Th. & Westhoff V. (1983) – *Naamlijst van de Nederlandse plantensoorten*. Hoogwoud, KNNV. [*Wetenschappelijke Mededelingen K.N.N.V.* 161.]
- Heukels H. (1884) – *Schoolflora voor Nederland*. Tweede, verbeterde en vermeerderde druk. Groningen, Noordhoff & Smit.
- Heukels H. (1907) – *Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten*. *Sine loco*, Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging & W. Versluys.
- Hoste I. (2018) – *Belgische flora's voor wetenschap, educatie en vermaak. Een historisch overzicht van 1781 tot 2018*. *Natuur. focus* 17(3): 100-108.
- Hoste I., Duistermaat L., Odé B. & Van Rossum F. (2014) – *Nederlandse plantennamen in de Nouvelle Flore de la Belgique: verschillen tussen de 5de en 6de editie*. *Dumortiera* 104: 83-88.
- Hoste I., van Moorsel R.R.C.M.J. & Barendse R. (2008) – *Een nieuwkomer in sierteeltbedrijven en tuinen: Cardamine corymbosa in Nederland en België*. *Dumortiera* 93: 15-24.
- Koerner L. (1999) – *Linnaeus: Nature and Nation*. Cambridge (MA)/London, Harvard University Press.

- Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L. & Duvigneaud J. (1992) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines. Quatrième édition. Meise, Jardin botanique national de Belgique.
- Lambinon J. & Verloove F. (2012) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines. Sixième édition. Meise, Jardin botanique national de Belgique.
- Linnaeus C. (1753) – Species plantarum, ed. 1. Stockholm, Laurentii Salvius.
- Mac Leod J. & Staes G. (1892) – Geïllustreerde flora voor België. Gent, I. Vanderpoorten.
- Marhold K., Slenker M., Kudoh H. & Zozomová-Lihová J. (2016) – Cardamine occulta, the correct species name for invasive Asian plants previously classified as C. flexuosa, and its occurrence in Europe. *PhytoKeys* 62: 57-72.
- Leopold A. (1966) – A Sand County Almanac. With Essays on Conservation from Round River. New York, Ballantine Books.
- Tamis W.L.M., van der Meijden R., Runhaar J., Bekker R.M., Ozinga W.A., Odé B. & Hoste I. (2004) – Standaardlijst van de Nederlandse flora 2003. *Gorteria* 30: 101-195.
- Turland N. (2019) – The Code Decoded. A user's guide to the International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants. Second edition. Sofia (Bulgaria), Pensoft Publishers.
- van der Meijden R. & Vanhecke L. (1986) – Naamlijst van de flora van Nederland en België. *Gorteria* 13(5-6): 87-170.
- Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Brecht P., Verduyck W. en De Beer D. (2006) – Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Brussel & Meise, INBO, Nationale Plantentuin van België & Flo.Wer.
- Verloove F. & Barendse R. (2019) – Cardamine graeca (Brassicaceae), an unexpected new weed in Western Europe? *Dumortiera* 115: 58-60.
- Westhoff V. (1983) – De herziening van de Nederlandse plantennamen. In: Heimans J. (†) *et al.*, *op. cit.*: 2-17.
- Westhoff V., Bakker P.A., van Leeuwen C.G., van der Voo E.E. & Zonneveld I.S. (1970-1973) – Wilde planten. Flora en vegetatie in onze natuurgebieden. Deel 1-3. *Sine loco*, Vereniging tot behoud van natuurmonumenten in Nederland.
- Westhoff V. & Den Held A.J. (1969) – Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen, W.J. Thieme & Cie.